

FRÁSÖGN

af þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál og fundum þingmannanefndar í Whitehorse 9.–11. september 2014

Ellefta þingmannaráðstefnan um norðurskautsmál var haldin í Whitehorse í Kanada 9.–11. september 2014. Á tveggja ára fresti heldur þingmannanefnd um norðurskautsmál ráðstefnu um málefni norðurslóða. Á ráðstefnunni kemur saman stór hópur þingmanna og sérfræðinga frá ríkisstjórnunum, háskólastofnunum og félagasamtökum er láta sig málefni norðurslóða varða. Eitt meginviðfangsefni þingmannanefndarinnar er jafnframt að fylgja eftir samþykktum þeirrar ráðstefnu sem og að fylgjast með störfum Norðurskautsráðsins. Ráðstefnuna sóttu fyrir hönd Alþingis Jón Gunnarsson, formaður Íslandsdeildar, Valgerður Bjarnadóttir og Líneik Anna Sævarsdóttir auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar.

Ráðstefnan hófst með því að gestir voru ávarpaðir og boðnir velkomnir af Darrell Pasloski, fylkisstjóra Yukon, Söru Olsvig, formanns þingmannanefndar um norðurskautsmál (SCPAR), og Ryan Leef, þingmanni frá Yukon og varaformanni SCPAR. Í opnunarræðu sinni ræddi Sara Olsvig m.a. um mikilvægi samstarfs norðurskaustríkjanna þar sem sjónum er beint að íbúum svæðisins með áherslu á menntun og velferðarmál. Hún sagði að ójöfnuður væri ríkjandi á svæðinu þegar horft væri til mennta- og félagsmála og það væri sameiginleg ábyrgð norðurskaustríkjanna að bregðast við honum hið snarasta. Þá sagði hún að stöðugt þurfi að endurmeta hvernig hugtakið þróun sé skilgreint og ekki síst sjálfbær þróun. Það sé grundvallaratriði að íbúar norðurslóða geti lifað og hagnast af lifandi auðlindum sínum og hafi rétt til útflutnings á þeim með sjálfbærni að leiðarljósi.

Fyrsti hluti ráðstefnunnar var tileinkaður umfjöllun um sjálfbæra þróun skipulagsgerðar á norðurslóðum og stýrði bandaríski öldungardeildarþingmaðurinn Lisa Murkowski umræðunni ásamt finnska þingmanninum Johanna Ojala-Niemelä. Mitch Bloom frá þróunarskrifstofu efnahagsmála í Norður-Kanada hélt erindi um efnið. Þá hélt Rick Meyer erindi og greindi m.a. frá því hvernig þróun á innviðum samfélagsins styðji við samfélög og auki lífsgæði íbúanna. Jafnframt dragi bætt samfélagsgerð úr þörf fyrir niðurgreiðslur og styrki og hjálpi samfélögum að öðlast sjálfstæði og vera sjálfum sér nóg. Kanadíski þingmaðurinn Dennis Bevington var skýrsluhöfundur um málið og kynnti skýrslu þingmannanefndarinnar og helstu niðurstöður hennar fyrir fundargestum. Hann lagði áherslu á mikilvægi þess að skilgreina hvað felist í sjálfbærri skipulagsgerð sem hentar á norðurslóðum. Enn fremur áréttaði hann nauðsyn þess að þróun líðandi stundar tryggji þarfir nútímans án þess að stofna möguleikum komandi kynslóða í hættu. Það sé skylda okkar að huga að komandi kynslóðum og tryggja þurfi að öll þau skref sem stigin eru á svæðinu séu tekin af ábyrgð og nærgætni gagnvart umhverfinu.

Annar hluti ráðstefnunnar var tileinkaður umfjöllun um stjórnskipun og ákvarðanatöku á norðurslóðum. Dalee Sambo Dorough frá Háskólanum í Anchorage í Alaska og Susan Harper frá utanríkisráðuneyti Kanada héldu fyrirlestra um efnið. Þá hélt norskri þingmaðurinn Eirik Sivertsen, sem var skýrsluhöfundur nefndarinnar, erindi og svaraði spurningum ráðstefnugesta. Sivertsen sagði megin skilaboð skýrslunnar vera þau að stjórnskipun og ákvarðanatöku á norðurslóðum sé ekki eingöngu alþjóðlegt eða þjóðlegt málefni heldur fyrst og fremst mál íbúa svæðisins. Hann lagði þó áherslu á mikilvægi alþjóðlegrar samvinnu og ræddi í því sambandi um góðan árangur Norðurskautsráðsins. Sameiginlegt markmið allra ríkja norðurslóða væri að viðhalda friði og stöðugleika á svæðinu og Norðurskautsráðið hafi gegnt lykilhlutverki við að sýna fram á að hafréttarsáttmáli Sameinuðu þjóðanna sé sú réttarheimild sem stuðst sé við á svæðinu. Þá sagði hann nauðsynlegt að raddir íbúa norðurskautsins séu virtar í auknum mæli þegar horft sé til ákvarðanatöku. Einnig sagði Sivertsen að athygli umheimsins á norðurslóðir hafi aukist jafnt og þétt á undanförunum árum þar sem augu alþjóðasamfélagsins horfi til aukinna

tækifæra. Það sé þó klárlega hlutverk stjórnvalda á norðurslóðum að tryggja framtíð svæðisins og að það haldi áfram að vera heimili íbúa þess eins og verið hefur um aldir alda.

Þriðji hluti ráðstefnunnar var tileinkaður umfjöllun um bætt efnahagslíf á norðurslóðum með ábyrga auðlindaþróun og aukna getu að leiðarljósi. Justin Ferbey frá Carcross/Tagish Management Corporation, fyrirtæki sem sérhæfir sig í viðskiptatækifærum á Carcross svæðinu í Norður-Kanada, og Tom Paddon frá námufyrirtækinu Baffinland Mines í Kanada héldu erindi um efnið. Enn fremur kynnti bandaríski öldungardeildarþingmaðurinn Lisa Murkowski, höfundur skýrslu nefndarinnar um efnið, helstu niðurstöður. Hún lagði áherslu á að réttindi íbúa norðurslóða væru virt og varin og þeir tækju sjálfir ákvarðanir um þróun samfélaga sinna að meðtöldum náttúruauðlindum, iðnaði, siglingarleiðum og annarri starfsemi. Hún minnti jafnframt á mikilvægt þess að varðveita merka menningararfleifð norðurslóða og viðkvæma náttúru. Þannig skapist tækifæri til að stuðla að raunverulegum breytingum á norðurslóðum.

Fjórði hluti ráðstefnunnar beindi sjónum sínum að áskorunum varðandi umhverfismál og styrði Jón Gunnarsson, formaður Íslandsdeildar, umræðunni ásamt kanadíska þingmanninum Daniel Lang. Þá héldu Gail Fondal frá British Columbia háskólanum og Annika E. Nilsson frá umhverfisstofnun Svíþjóðar erindi um efnið. Auk þess kynnti rússneski öldungardeildarþingmaðurinn Vladimir A. Torlopov, höfundur skýrslu þingmannanefndarinnar, helstu áhersluatriði hennar fyrir ráðstefnugestum. Hann áréttaði m.a. mikilvægi þess að vakta loftslagsbreytingar, vernda svæðið fyrir hættu á olíuslysum og styrkja Norðurskautsráðið. Nauðsynlegt væri að horfa gagnrýnum augum á áhrif aukinna siglinga og auðlindanýtingar á svæðinu á umhverfið.

Undir lok ráðstefnunnar var samþykkt yfirlýsing sem að hluta til er beint til ríkisstjórna á norðurskautssvæðinu, Norðurskautsráðsins og stofnana Evrópusambandsins. Þar er m.a. kallað eftir aukinni viðleitni til að draga úr loftslagsbreytingum og afleiðingum þeirra fyrir íbúa norðurskautsins. Enn fremur var kallað eftir stuðningi við uppbyggingu skipulagsgerðar eins og flugvalla, hafna og þjóðvega sem styðja við þróun ferðaþjónustu og efnahagslíf heimamanna auk annarra umhverfisvænnar og sjálfbærrar starfsemi. Þá var hvatt til þess að skoðaðir yrðu möguleikar á frekari bindandi samningum milli norðurskautsþjóðanna. Við undirbúning yfirlýsingarinnar var skipuð sérstök nefnd sem hittist á þremur fundum og fór yfir þær athugasemdir og tillögur sem lagðar voru fram. Jón Gunnarsson var fulltrúi Íslandsdeildar í nefndinni og lagði m.a. áherslu á að í yfirlýsingunni væri málsgrein um mikilvægi þess að standa þurfi vörð um rétt íbúa norðurslóða til að nýta auðlindir sínar á sjálfbæran hátt og tryggja þurfi lífsviðurværi þeirra með því að stækka markaði fyrir hefðbundnar vörur og framleiðslu. Voru nefndarmenn sammála þeirri áherslu. Þá voru þátttakendur boðnir velkomnir til næstu ráðstefnu um norðurskautsmál sem haldin verður í Rússlandi árið 2016.

Þingmannanefnd um norðurskautsmál hélt tvo fundi samhliða ráðstefnunni. Á fyrri fundi nefndarinnar, 9. september sl., var farið yfir dagskrá ráðstefnunnar og drög að yfirlýsingu hennar. Nefndarmönnum var gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum varðandi drögin og þeim komið á framfæri við nefnd sem vann að gerð yfirlýsingar ráðstefnunnar. Á síðari fundi nefndarinnar, 10. september sl., var Eirik Sivertsen, fulltrúi norska þingsins, kjörinn formaður nefndarinnar og tók við embættinu af Sara Olsvig, fulltrúa danska þingsins sem hefur gegnt því frá síðustu ráðstefnu nefndarinnar sem haldin var á Akureyri í september 2012. Þá var kanadíski þingmaðurinn, Dennis Bevington, endurkjörinn varaformaður. Auk þess var Björn Willy Robstad, starfsmaður norska Stórþingsins, endurráðinn framkvæmdastjóri.

Það var samhljóma álit nefndarmanna að ráðstefnan í Whitehorse hefði heppnast vel og mikilvægt væri að samþykkttri ráðstefnuyfirlýsingu yrði komið á framfæri við Norðurskautsráðið, stjórnvöld og hlutaðeigandi aðila í aðildarríkjum nefndarinnar. Árangur ráðstefnunnar fælist í því sem þátttakendur hennar tækju með sér heim og kæmu í framkvæmd. Næsti fundur verður haldinn í Helsinki 19.–20. nóvember 2014. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildarinnar og á vefsvæðinu <http://www.arcticparl.org>.

